

- Fikir Turu - <https://fikirturu.com> -

7 Ekim'in görünmeyen diğer korkunç boyutu: Kuşaklararası travma

Yazar *Sefa Bulut* Tarih: 28 Aralık 2023 @ 09:30 Kategori: Psikoloji | [Yorum Yok](#)

Fikir Turu ^[1] · 7 Ekim'in görünmeyen diğer korkunç boyutu: Kuşaklararası travma ^[2]

7 Ekim'de Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırısıyla başlayan ve ardından İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarıyla devam eden sürecin sayısız mağduru var; hayatını ya da yakınlarını kaybedenler, yaralananlar, öksüz, yetim kalan binlerce çocuk, evleri yıkılanlar, göç etmek zorunda kalanlar...

Öyle ki artık bu konuda yapılan haberlerde, Birleşmiş Milletler'in [basın açıklamalarında](#) ^[3] yeni bir kısaltma kullanılıyor: WCNSF – wounded child, no surviving family yani hiçbir aile ferdi hayatta olmayan, yaralı çocuk...

Tüm bu acı olaylar, bu yaşananların etkisinin bugünlerle sınırlı kalmayacağını, eğer kalıcı bir çözümle yaralar, travmalar iyileştirilmezse, yaşanan travmaların kuşaklar boyunca süreceğini hatırlatıyor.

Kuşaklararası travma nedir?

Travmaları olumsuz yaşam olayları, göçler, etnik çatışmalar ve terör olayları oluşturur. Bu tür olaylar insanların yaşamında, kültürlerinde ve ruhsal dünyalarında ağır etkiler bırakır. Tıpkı cinsel istismarda, alkol kullanımında ya da fiziksel şiddette olduğu gibi travma da bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılabilir.

Nasıl ki kültürümüzü, dilimizi ve değerlerimizi gelecek kuşaklara aktarıyorsak, yaşadığımız acıları, kederleri ve travmalarını da daha sonraki kuşaklara iletmek gibi bir eğilimimiz vardır.

Kuşaklararası travma hangi şartlarda nasıl oluşur?

İnsanlar ve toplumlar bazen savaş, göç ve zorunlu göç gibi zorlu yaşam deneyimlerine maruz kalırlar. Bunlar "insan eliyle yapılan travmalar"dır. Çünkü bunları insanlar, çok çeşitli sebeplerden dolayı, bilerek, isteyerek, planlayarak ve düzenli olarak yaparlar.

Farklı politik görüşlerden, farklı dinî ve kültürel yaklaşımlardan kaynaklanan şiddet de düzenli, planlı ve bir amaca yönelik olarak uygulandığında, direkt etkileri bir yana, bireyler üzerinde dolayı etkileri de çok derin olur ve uzun yıllar boyunca sürer. Bu tür durumlar istenerek yapıldığından, insanlarda da affetme ve unutmaya duyguları gelişmez ve bunların etkisi kuşaklar boyunca devam eder. İşte bu duruma da kuşaklararası travma (intergenerational trauma) denir. (Kira, 2006).

Örneğin, Arap-İsrail, Türk-Ermeni, Türk-Yunan, Sırp-Boşnak ve Sünni-Şii çatışmaları bu bağlamda değerlendirilebilir. Çatışmaya yol açan dinî, etnik ve de ırksal farklılıklar olabilir. Dinsel ve milliyetçilik unsurları oldukça güçlü faktörlerdir. Bazen bir dine, bazen bir ırka, bazen bir milliyete mensup kişiler kendini diğerlerinden çok üstün görür ve diğerlerini çok farklı şekillerde aşağılamakta, hor görmekte, ayrımcılığa maruz bırakmakta beis görmezler ve hatta bu tutumları insanları yok etmeye kadar gidebilir. Tarihte buna benzer pek çok örnekleler var, ne yazık ki çok yakın tarihte de bunlara şahit olduk ve halen oluyoruz.

Kuşaklararası aktarım nasıl olur?

Aileler ve topluluklar kendi yaşadıklarını ya da anne, babalarından ve aile büyüklerinden duyduklarını, tekrar tekrar çocuklarına anlatır ve genç kuşaklara aktarırlar. Etnik çatışmalardaki durum tam da budur. O nedenle milletler birbirini affetmez ve fırsat bulunca da intikam almak isterler. Bu durum "toplumsal hafızada", "kollektif bilinçdışında" yerleşir ve bu da farklı milletler, etnik ya da dinsel guruplar arasında hiç bitmeyen düşmanlıklara yol açar.

Yaşanan travmalar, acılar ve kayıplar da, tıpkı, masallar, şarkılar, türküler, destanlar gibi folklorik kültürün yapı taşı oluşturur. Hatta bazen yaşanan bu travmalar milletleri bir arada tutan onları birbirine bağlayan bir çimento görevi de görür. Örneğin bizim Kurtuluş Savaşı, Çanakkale Savaşı gibi...

Bazen de bağınaz politikacılar ve kötü niyetli din adamları bunları bilerek taraftar toplamak için kullanırlar. Etnik çatışmalar bazen çok basit bir olayla başlayabilir ama aslında bunun altında yatan birikmiş ve farklı tarihsel sebepler olabilir. 1992 – 1995 yılları arasında Bosna Savaşı'ndaki Boşnak soykırımını gibi...

Bazen de ekonomik zorluklarda veya yüksek enflasyon gibi durumlarda da bir grup günah keçisi seçilip cezalandırılabilir.

Hatta bazı durumlarda, milletler belli bir ulus anlayışı geliştirmek ve kendi milletini bir arada tutmak ve kültürünü korumak adına bir "sahte bir düşman yaratır" ve okullarda resmî ders kitaplarında öğrencilere öğretir, geçmişe ait müzeler, anıtlar ve sembolik değeri olan şeylerde yaşatırlar. Örneğin, Ermenililerin iddia ettiği soykırım gibi, tarihsel gerçeklerle uyuşmayan tezler oraya atabilirler.

Travmatize olmak

Bir insanın travmatize olması için o dehşeti mutlaka yaşaması gerekmez. Etnik katliamları, insan hakları ihlallerini, tecavüz ve cinsel şiddet, işkence ve öldürme gibi eylemleri aile büyüklerinden, yaşlı kuşaklardan duymak, bunların resimlerini görmek, belgeseller seyretmek, bunlarla ilgili hikayeleri dinlemek ve daha sonra da tekrar tekrar farklı kaynaklardan duymakta bireylerde bir travma duygusu yaşamalarına neden olur. Buna da ikincil travma (secondary trauma) denir. (Terr, 1991).

Bu durumda, kişiler atalarının başlarına gelen bu olayları sorgular, kendilerinde bir savunma içgüdüğü gelişir ve karşı tarafa bir intikam duygusu geliştirir. Bu duygular da bazen belli politik akımlar, dinsel görüşler ve basın medya ile desteklenince ve uygun şartlar da oluştuğunda bir etnik çatışma ortaya çıkar.

Politik-ideolojik şiddetin farklı türleri

Politik-ideolojik şiddetin hiç akla gelmeyecek türleri de var.

Örneğin, Arakan'da yaşayan Müslüman Rohingyalılar, sayıları çok fazla olmasına rağmen vatandaşlıktan çıkarıldı, kimlik kartları ellerinden alındı, "devletsiz" (kimlik kartı olmayan) kimliksiz durumda bırakıldılar. Vatandaşlıkları olmadığı için okula ve hastaneye gidemiyor, resmî olarak çalışamıyorlardı. Bu insanlar soykırımdan önce de çok zor şartlarda yaşamaya mecbur edilmiş, zorunlu göç öncesinde ve sonrasında çok korkunç şeyler yaşamışlardı.

Doğu Türkistan'da da benzer olaylar yaşandı. Burada da bir milleti ve kültürü yok etme projesi çok planlı bir şekilde sürdürülüyor. Bu bölgedeki halka her türlü yıldırma, biktırma ve beyin yıkama yöntemleri uygulandı, şehirler ve evler boşaltıldı; aileler dağıtılarak başka şehirlere taşınmaya zorlandı; eşleri ve anne babalar çocuklarından ayrılarak tüm aile fertleri komünist ideolojiyi öğrenecekleri kamplara gönderilmiştir farklı kamplara gönderildi. Bunun adına da "yeniden eğitim" dendi. (Markus Colangelo, 2022, Kesinlikle Merhamet Yok).

Saldırganlık nasıl gelişiyor?

İnsanlar ve bireyler kendilerini diğerleri ile kıyaslamak eğilimi içindedirler. Bunun amacı kendi değerlerini belirlemek istemeleridir. Başkalarını farklı ve küçük görerek kendilerini iyi hissetmek isterler. İnsanlarda kendinden farklı olanı her zaman tehlikeli ve değersiz görme eğilimi vardır. Bunun nedeni "öteki" hakkındaki bilinmezliklerdir. Zor anlarda mutlaka bir günah keçisi bulunmalı ve sorumluluk onlara yıkılmalıdır.

İnsanlarda saldırganlığın gelişmesinde etkili diğer bir mekanizma ise Sosyal Öğrenme teorisidir (Bandura, 1977) Bu kurama göre biz çevremizdekileri gözlemleyerek sosyal olarak öğreniriz. Ailemiz, çevremiz, okul ve basın yayın bizim fikirlerimizi ve değerlerimizi etkiler. Başkaları hakkında belli fikirleri onlar aracılığı ile öğreniriz ve bunlar kalıcı olmak eğitimindedir.

Bu süreçte tesiri olan bir diğer kuram Sosyal Yapılandırıcılık teorisidir. (Vygotsky, 2012). Bu kuramda da dil, gelenekler ve değerler bir kültür içerisinde yaşarken öğrenilir. O nedenle çok tuhaf olan inançlar ve gelenekler de hiç sorgulanmadan kabul edilir. Böylece başkaları hakkındaki fikirlerimizi oluştururuz.

Sosyal psikolojide, ayrımcılık ile ilgili yapılan çalışmalar, insanların başkaları hakkındaki ayrımcı fikirlerinin çok erken yaşlardan başlayarak daha çok ev ortamında ve aile çevresinde geliştiğini ve okula gitmekle ve oradaki eğitimle çok fazla değişmediğini gösterir.

Ayrımcılık ve ırkçılık sosyal olarak öğrenilir.

Travmaların biyolojik etkileri nelerdir?

Travmaların biyolojik boyutu da vardır. Yoğun travmatik yaşantılar bireylerin beyin yapılarında bazı değişimlere sebep olur ve hafızayı yöneten ve kısa süreli hafızayı uzun süreye döndüren merkez olan hippopamusta küçülmeler görülür (Bulut, Salmanova, Crescenzo & Bulut, 2023).

Mağdurların hormonlarında da kalıcı değişimler olur. (Baum & Fleming, 1993). Bu da sürekli uyarılmışlık haline dikkat sorunlarına, öfke ve gerginliklere de neden olabilir (van der Kolk, 2003). Bu tür yapısal değişimlerin de etkileri kuşaklar boyunca devam edebilir.

Travmaların aktarımı nasıl durdurulabilir?

Travmatik olay yaşayan birey ve toplumların mutlaka bunu bir sonraki kuşaklara aktarması diye bir zorunluluk yoktur.

Bireyler ve toplumlar bilinçli bir farkındalıkla, anlaşarak, karşılıklı özür dileyerek, tazminat ödeyerek ve bazı kayıpları karşılayarak birbirlerini affedebilir ve barışabilirler de. Bunun için vizyonu olan, karizmatik ve pozitif bakış açısına sahip, güçlü liderlere, toplumsal önderlere ve bireylere ihtiyaç vardır. Her millet kendi tarihsel geçmişiyle yüzleşebilmeli, geçmişte olanların yeniden yaşanmaması için genç kuşakları daha bilgili ve donanımlı yetiştirmelidir.

Toplumsal travmalar da bireysel travmalara benzer, birilerinin bu kısır döngüyü kırması ve şimdiye kadar olandan daha farklı bir söylem geliştirmesi gerekir.

Bu konuda atılımlar yapılmazsa, etnik baskı ya da soykırım yapan toplumlar bunu kabul etmezse, geçmişe dönük özür dileme ve yapılan yanlışları kabul etme olmazsa, bunlar her türlü medyada, okul kitaplarında ve gündelik yaşamda konuşularak daha da dramatik, mitolojik ve efsanevi bir boyuta taşınarak, milletlerin bilinçaltına işlenir ve bu da toplu travma (collective historical trauma) olur). Bazı politikacılar, tarihçiler ve din adamları da bunları kullanarak var olan sorunu daha da büyüterek sahte milli destanlar üretirler. Bunları da okullarda çocuklara öğreterek düşmanlık tohumlarını ekerler ve bu böylece yüz yıllarca sürer gider.

Politik psikoloji bu tür konuları çalışır, buradaki uzmanlardan her zaman yardım alınabilir.

Etnik çatışmaların durdurulduğu bazı örnekler vardır, örneğin Ruanda'daki katliam sonrası bu iki etnik grup anlaşarak yatıştırıldı. Bosna'da da Sırp ve Boşnaklar arasındaki çatışmalar durduruldu. Yine Güney Afrika'da da beyazlar ve siyahlar arasındaki çatışmalar, yine ABD'deki beyazlar ve siyahlar arasındaki çatışmalar durduruldu ancak o dönemlere ait olan hatıralar ve yaşananlar insanlar tarafından halen hatırlanıyor.

Burada önemli olan unsurlardan birisi, saldırgan tarafın saldırganlığını kabul etmesi ve resmî olarak özür dilemesidir. Mağdurların, mağduriyetini giderecek sosyal ve ekonomik politikalar ve pozitif ayrımcılıklar uygulanmasıdır. Bunların bir daha tekrarlanmamasıdır. Bunun için okul sistemlerinin, basın yayın ve medyanın ve aynı zamanda ülke yöneticilerinin ortak bir çalışma felsefesi üretmesi gerekir.

İnsanların "yaratılanı yarıdan dolayı sevdiği" bir dünya olmasını dilerim.

Zira bu mümkün...

Kaynakça

Albert, Bandura. Social Learning Theory (1977).

Andrew, Baum, & India, Fleming. Implications of psychological research on stress and technological accidents. *American Psychologist*, 48/6, (1993), 665-672.

<https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.6.665> [4]

Bessel A. van der Kolk, "The neurobiology of childhood trauma and abuse." *Child & Adolescent Psychiatric Clinics*, 12/2, (2003), 293-317. [https://doi.org/10.1016/s1056-4993\(03\)00003-8](https://doi.org/10.1016/s1056-4993(03)00003-8) [5]

Bulut, Sefa., Salmanova, Kemale., Crescenzo, Pietro & Bulut, Nebahat (2023). Physiological and Biological Testing and Assessment of Post-Traumatic Stress Disorder. *Avances en Psicología Latinoamericana*, 41(2), 1-22. <https://doi.org/10.12804/revistas.urosario.edu.co/apl/a.8258>

Ibrahim, Kira (2006). Collective Identity Terror in the Israeli-Palestinian Conflict and Potential Solutions.

Lev Vygosky. Taught and Lenguage (2012).

Markus, Colangelo. Kesinlikle Merhamet Yok: Çinde Uygurlara Yapılan Soykırım, Gizli Belge (2022). Absolutely No Mercy: Exposing the Uyghur Genocide in China.

<https://www.amazon.com/Absolutely-No-Mercy-Exposing-Complicity/dp/B0B12VJLTJ>

Terr, Lenore. C. Acute responses to external events and posttraumatic stress disorders. In M. Lewis (Ed.), *Child and adolescent psychiatry: A comprehensive textbook* (1991) (pp. 755–763). Williams & Wilkins Co.

Bu makalede yer alan fikirler yazara aittir ve Fikir Turu'nun editöryel politikasını yansıtmayabilir.

Bu yazı ilk kez 28 Aralık 2023'te yayımlanmıştır.

Makalenin Basıldığı Site Fikir Turu: <https://fikirturu.com>

Makalenin URL'si: <https://fikirturu.com/psikoloji/7-ekimin-gorunmeyen-diger-korkunc-boyutu/>

Bu yayındaki URL'ler:

[1] Fikir Turu: <https://soundcloud.com/user-24274882>

[2] 7 Ekim'in görünmeyen diğer korkunç boyutu: Kuşaklararası travma:
<https://soundcloud.com/user-24274882/7-ekimin-gorunmeyen-diger-korkunc-boyutu-kusaklararası-travma>

[3] basın açıklamalarında: <https://press.un.org/en/2023/gaspd796.doc.htm>

[4] <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.6.665>: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.6.665>

[5] [https://doi.org/10.1016/s1056-4993\(03\)00003-8](https://doi.org/10.1016/s1056-4993(03)00003-8): [https://doi.org/10.1016/s1056-4993\(03\)00003-8](https://doi.org/10.1016/s1056-4993(03)00003-8)

© 2019 Fikir Turu. Tüm Hakları Saklıdır.